

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«ІСТОРІЯ»**

**(редакція від __ _____ 2024 р.)
другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 032 Історія та археологія
галузі знань 03 Гуманітарні науки
Кваліфікація: Магістр історії та археології**

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
змін до освітньо-професійної програми
«Історія»

1. Рада з науково-методичної роботи і забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти К-ПНУ: протокол № _____ від _____ 20____ р.

Співголова Ради з науково-методичної роботи і забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти К-ПНУ _____ Василь КОБИЛЬНИК

2. Керівник навчально-методичного відділу _____ Наталія ГУДИМА

3. Вчена рада історичного факультету

Протокол № _____ від _____ 20____ р.

Голова вченої ради _____ Анатолій ГЛУШКОВЕЦЬКИЙ

4. Рада з науково-методичної роботи і забезпечення якості вищої освіти історичного факультету протокол № _____ від _____ 20____ р.

Голова ради з науково-методичної роботи і забезпечення якості вищої освіти історичного факультету _____ Валерій СТЕПАНКОВ

5. Декан історичного факультету

Декан історичного факультету _____ Анатолій ГЛУШКОВЕЦЬКИЙ
особистий підпис

6. Кафедра історії України протокол № _____ від _____ 20____ р.

Завідувач кафедри _____ Олександр ЗАВАЛЬНЮК

Розробники:

Гарант освітньо-професійної програми Олександр КОМАРНІЦЬКИЙ – професор кафедри історії України, доктор історичних наук, професор _____

Члени проєктної групи

1. **Анатолій ФІЛІНЮК** – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України _____
2. **Володимир ГАЗІН**, доцент, доктор історичних наук, доцент кафедри історії України _____
3. **Тетяна КАРПОВА**, в.о. директора Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника _____
4. **Юрій ЗЛОТІН**, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 032 Історія та археологія _____

ПЕРЕДМОВА

Освітньо-професійну програму оновлено робочою групою у складі:

1. **Олександр КОМАРНІЦЬКИЙ** – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України – гарант освітньої програми.
2. **Анатолій ФІЛІНЮК** – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України.
3. **Володимир ГАЗІН** – доктор історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України.
4. **Тетяна КАРПОВА** – в.о. директора Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника.
5. **Юрій ЗЛОТІН** – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 032 Історія та археологія.

Освітньо-професійну програму розроблено на основі стандарту вищої освіти України за спеціальністю 032 «Історія та археологія» для другого (магістерського) рівня (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2021 р. №603).

Рецензентів-відгуки зовнішніх стейкхолдерів:

1. **Юлія ПТАШНИК** – начальник Кам'янець-Подільського міського архіву.
2. **Юрій ТЕЛЯЧИЙ** – доктор історичних наук, професор, Заслужений працівник культури України, президент Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту, голова Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

ЗМІНИ ДО ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ

Вилучено ООК 03 Мультикультуралізм сучасного світу (3 кред.) та замінено на ООК 03 Грантовий менеджмент (3 кред.).

Проектною групою уточнено та скориговано перелік програмних компетентностей і програмних результатів навчання ООК 1 – ООК 2, ООК 4 – ООК 10, ООК 12 – ООК 18.

1. Профіль освітньо-професійної програми «Історія» зі спеціальності 032 Історія та археологія

1 - Загальна інформація	
Повна назва закладу вищої освіти та структурного підрозділу	<i>Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Історичний факультет</i>
Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації мовою оригіналу	<i>Ступінь вищої освіти: магістр. Кваліфікація: магістр історії та археології</i>
Офіційна назва освітньо-професійної програми	<i>«Історія»</i>
Тип диплому та обсяг освітньо-професійної програми	<i>Тип диплому одиничний, 90 кредитів ЄКТС, термін навчання 1 рік 4 місяці</i>
Наявність акредитації	<i>Сертифікат про акредитацію спеціальності НД 2384432, дійсний до 01.07.2024 р.</i>
Цикл/рівень	<i>Другий (магістерський) рівень, НРК України – 7 рівень, EQF-LLL – 7 рівень, FQ-EHEA – другий цикл</i>
Передумови	<i>Наявність освітнього ступеня «бакалавр»</i>
Мова(и) викладання	<i>Українська мова</i>
Термін дії освітньо-професійної програми	<i>до 01.07.2024 р.</i>
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньо-професійної програми	<i>http://kpmi.edu.ua/opp/</i>
2 - Мета освітньо-професійної програми	
<p>ОПП має на меті забезпечення поглибленої підготовки фахівців другого (магістерського) рівня спеціальності 032 Історія та археологія галузі знань 03 Гуманітарні науки, які володіють глибокими науково-теоретичними знаннями, уміннями, практичними навичками в галузі історії та археології, що спрямовані на оволодіння студентами методологією наукової діяльності, навичок науково-дослідницького, проектного та інноваційного характеру, підготовку до навчання на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти.</p>	

3 - Характеристика освітньо-професійної програми

Предметна область (галузь знань, спеціальність)	<p>Галузь знань: 03 Гуманітарні науки Спеціальність: 032 Історія та археологія Об'єкт вивчення: минуле людства, зокрема, України та інших країн, в усіх його проявах. Цілі навчання: підготовка фахівців, здатних розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері історії та/або археології. Теоретичний зміст предметної галузі система наукових теорій, концепцій, гіпотез, принципів, категорій, методів, понять, які використовуються в процесі історичного пізнання минулого різних суспільств та їх сегментів, явищ, персоналій, сукупності матеріальних, побутових, духовних, соціальних аспектів в конкретному просторовому та часовому вимірах. Методи, методики і технології: загальнонаукові і спеціальні наукові методи, які застосовуються під час здійснення історичних та археологічних досліджень, а також методики і технології, які використовуються для вивчення, збереження та використання пам'яток археології, історії і культури. Інструменти та обладнання: спеціалізоване інформаційно-комунікаційне та мультимедійне обладнання; автоматизовані електронні архіви та бібліотечно-інформаційні системи; цифрові інструменти опрацювання текстової та графічної інформації.</p>
Орієнтація освітньо-професійної програми	<p>Програма ґрунтується на наукових та практичних досягненнях в сфері історії, орієнтує на відповідність фаху спеціальності, в межах якої можлива подальша професійна та наукова кар'єри. Дослідницька лінія є науково орієнтована, викладацька лінія є практично орієнтована.</p>
Основний фокус освітньо-професійної програми	<p>Загальна освіта. Акцент на дослідженні історично-цивілізаційного розвитку народів світу, зокрема, етнонаціональних, ідентифікаційних, міграційних, державотворчих процесів, суспільно-політичних, економічних трансформацій. Ключові слова: історія, історичне дослідження, методи історичного пізнання, археологія, історична культура, історична політика.</p>

Особливості програми	<p><i>Опанування методології студіювання історичних джерел, історичної експертизи, набуття практичних навичок використання цифрових інструментів і технологій в історичних та археологічних дослідженнях, використання у процесі навчання матеріалів археологічної лабораторії і навчальної лабораторії «Дидактика історії», фондів відділу рідкісних видань бібліотеки університету, проходження двох виробничих практик (науково-дослідної в архіві і педагогічної асистентської). До реалізації ОПП залучаються провідні фахівці Інституту історії НАН України та інших наукових інституцій України, Українського культурного фонду. Значна увага приділяється науковим дослідженням: участь студентів у міжнародних і всеукраїнських наукових конкурсах, олімпіадах, конференціях.</i></p>
4 - Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	<p><i>Магістр історії та археології може працювати в науковій, організаційно-управлінській та освітній галузях; на викладацьких та інших посадах у закладах вищої освіти; в аналітично-інформаційних інституціях тощо.</i></p> <p><i>Згідно з Національним класифікатором України (Класифікатор професій ДК 003:2010), фахівці, які здобули вищу освіту за освітньо-професійною програмою «Історія» можуть проводити професійну діяльність:</i></p> <p><i>2310.2 Інші викладачі університетів та вищих навчальних закладів</i></p> <p><i>2431 Професіонали в галузі архівної справи, зберігання музейних та бібліотечних фондів</i></p> <p><i>2431.1 Наукові співробітники (архівна справа, музеєзнавство)</i></p> <p><i>2431.2 Архіваріуси та зберігачі у музеях та бібліотеках</i></p> <p><i>2442 Професіонали в галузі археографії, археології, географії, кримінології, палеографії та соціології</i></p> <p><i>2442.1 Наукові співробітники (археографія, археологія, географія, кримінологія, палеографія, соціологія)</i></p> <p><i>2442.2 Археографи, археологи, географи, кримінологи, палеографи та соціологи</i></p> <p><i>2443 Професіонали в галузі філософії, історії та політології</i></p> <p><i>2443.1 Наукові співробітники (філософія, історія, політологія).</i></p>
Подальше навчання	<p><i>Мають право продовжити навчання на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти. Набуття додаткових кваліфікацій в системі освіти дорослих.</i></p>
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	<p><i>Студентоцентроване навчання, організація самостійної та індивідуальної роботи, самонавчання, проблемно-орієнтоване навчання, навчання через практику тощо. Освітній процес здійснюється у формах лекцій, семінарських і практичних занять. Передбачене використання інтерактивних методик навчання, самостійна робота на основі підручників і конспектів лекцій, консультації з викладачами, самостійне виконання дослідницьких завдань під керівництвом викладача. Обов'язково передбачена практична підготовка, написання дипломних проєктів.</i></p>

Оцінювання	<i>Рейтингова система оцінювання здобувачів вищої освіти, що передбачає оцінювання за усі види аудиторної та позааудиторної освітньої діяльності (поточний, підсумковий контроль); презентації, проєктна робота, модульні контрольні роботи, тестування, заліки, екзамени, кваліфікаційна робота тощо.</i>	
6 - Програмні компетентності		
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в галузі історії та археології.	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 01	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
	ЗК 02	Здатність працювати автономно.
	ЗК 03	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
	ЗК 04	Здатність спілкуватися іноземною мовою.
	ЗК 05	Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
	ЗК 06	Здатність працювати в міжнародному контексті.
	ЗК 07	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
	ЗК 08	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
	ЗК 09	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
	ЗК 10	Проводити наукові дослідження на засадах академічної доброчесності.
	ЗК 11	Здатність застосовувати психолого-педагогічні знання в професійній діяльності.
	ЗК 12	Здатність розробляти та управляти проєктами
Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (СК)	СК 01	Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.
	СК 02	Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.
	СК 03	Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології.

СК 04	Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.	
СК 05	Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проєкти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проєкти.	
СК 06	Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області.	
СК 07	Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах фахової передвищої та вищої освіти, наукових установах.	
СК 08	Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проєкти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.	
СК 09	Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології	
СК 10	Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.	
СК 11	Здатність виявляти характерні риси організаційного оформлення та функціонування інституту влади Української держави XVII ст.	
СК 12	Усвідомлення значення історичної пам'яті як соціокультурного феномену.	
СК 13	Здатність розробляти та реалізовувати науково-дослідні, науково-виробничі, соціокультурні проєкти.	
Прогнозовані результати навчання (ПРН)	ПРН 01	Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.
	ПРН 02	Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології.
	ПРН 03	Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проєкти з урахуванням сучасних методологічних підходів.
	ПРН 04	Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.

ПРН 05	Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.
ПРН 06	Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання.
ПРН 07	Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.
ПРН 08	Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо.
ПРН 09	Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн.
ПРН 10	Аналізувати процес становлення інституту влади в Україні XVII ст. у контексті тогочасної європейської практики.
ПРН 11	Здійснювати цілеспрямовану роботу із формування загальнонаціональної моделі історичної пам'яті, на основі об'єктивного висвітлення історичного минулого України.

8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми

Кадрове забезпечення

Реалізація освітньо-професійної програми забезпечується професорсько-викладацьким складом історичного факультету (загалом – 24 штатними працівниками трьох фахових кафедр, зокрема, 7 докторами наук, професорами, 16 кандидатами наук, доцентами) із залученням провідних фахівців Інституту історії НАН України та інших наукових інституцій України. Серед них – Смолій В.А., директор Інституту історії НАН України, академік НАН України, доктор історичних наук, професор; Брехуненко В.А., завідувач відділу актової археографії Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, доктор історичних наук, професор; Лисенко О.Є., завідувач відділу воєнно-історичних досліджень Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор; Решетченко Д.В., заступник Виконавчого директора з проєктної роботи, член Дирекції Українського культурного фонду; Степанков В.С., доктор історичних наук, професор; Копилов С.А., доктор історичних наук, професор, ректор університету; Філінюк А.Г., доктор історичних наук, професор; Федьков О.М., доктор історичних наук, професор; Комарніцький О.Б., доктор історичних наук, професор; Газін В.В., доктор історичних наук, доцент та ін.

<p>Матеріально-технічне забезпечення</p>	<p><i>Відповідає технологічним вимогам щодо провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти, які передбачено Ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності. Наявні комп'ютерні робочі місця. У структурі університету є бібліотека, читальні зали, функціонує репозитарій. На історичному факультеті наявні археологічна лабораторія, навчальна лабораторія «Дидактика історії», відділ рідкісних видань бібліотеки університету, доступ до мережі Інтернет, точки бездротового доступу до мережі Інтернет, аудиторії із мультимедійним обладнанням. Належна соціальна інфраструктура (гуртожиток, їдальня, актові зали, стадіон, спортивний зал, медичний пункт тощо).</i></p>
<p>Інформаційне та навчально-методичне забезпечення</p>	<p><i>Відповідає технологічним вимогам щодо провадження освітньої діяльності для освітніх програм у сфері вищої освіти, які передбачено Ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності.</i></p> <p><i>Бібліотека університету забезпечена належними підручниками, навчальними й навчально-методичними посібниками, методичними рекомендаціями, довідковою та іншою навчальною літературою, фаховими періодичними виданнями. Наявна електронна бібліотека, доступ до наукометричних баз даних Scopus, Web of Science, електронних ресурсів Bentham Science.</i></p> <p><i>Матеріали навчально-методичного забезпечення освітніх компонент розміщено в модульному об'єктно-орієнтованому динамічному навчальному середовищі (MOODLE)</i></p>
<p>9 – Академічна мобільність</p>	
<p>Національна кредитна мобільність</p>	<p><i>Здобувачі вищої освіти мають право на внутрішню (національну) академічну мобільність, яка здійснюється відповідно до укладеної угоди між Кам'янець-Подільським національним університетом імені Івана Огієнка та Вінницьким державним педагогічним університетом імені Михайла Коцюбинського (договір про співпрацю від 17 листопада 2023 р.)</i></p>
<p>Міжнародна кредитна мобільність</p>	<p><i>Відповідно до програм міжнародної академічної мобільності (зокрема, програми Erasmus+) та укладених угод між Кам'янець-Подільським національним університетом імені Івана Огієнка та зарубіжними установами й закладами вищої освіти:</i></p> <p><i>Академія імені Яна Длugoша в Ченстохові (Республіка Польща) (термін дії угоди: 09.02.2022 р. – 09.02.2027 р.)</i></p> <p><i>Католицький Університет в місті Ружомберок (Словаччина) (01.03.2019 р. – 01.03.2024 р.)</i></p> <p><i>Жешувський університет (Республіка Польща) (25.10.2019 р. – 25.10.2024 р.)</i></p>

2. Перелік компонентів освітньо-професійної програми та їх логічна послідовність

2.1. Перелік освітніх компонентів освітньо-професійної програми

Шифр за ОПШ	Освітні компоненти освітньо-професійної програми (навчальні дисципліни, практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів ЄКТС / навчальних годин	Форма підсумкового контролю
1	2	3	4
1. ОБОВ'ЯЗКОВІ ОСВІТНІ КОМПОНЕНТИ			
1.1. Нормативні навчальні дисципліни			
Освітні компоненти загальної підготовки			
ООК 01	Методика і академічна добросовісність наукових досліджень з історії та археології	3/90	залік
ООК 02	Педагогіка та психологія вищої школи	3/90	залік
ООК 03	Грантовий менеджмент	3/90	залік
ООК 04	Іноземна мова	4/120	залік
Освітні компоненти професійної підготовки			
ООК 05	Історіографія всесвітньої історії	4/120	екзамен
ООК 06	Українська історіографія	4/120	екзамен
ООК 07	Методика викладання історичних дисциплін в закладах вищої освіти	4/120	екзамен
ООК 08	Теорія і методологія історії	4,5/135	екзамен
ООК 09	Студіювання історичних джерел	3/90	залік
ООК 10	Актуальні проблеми археологічних досліджень	3/90	залік
ООК 11	Історична пам'ять як наукова та суспільна сфера	3/90	залік
ООК 12	Український політичний проєкт XVII ст.: становлення інституту влади (європейський вимір)	3/90	екзамен
ООК 13	Основні проблеми світового і українського джерелознавства та археографії	3/90	екзамен
ООК 14	Цифрові інструменти і технології в історичних та археологічних дослідженнях	3/90	залік
ООК 15	Історична експертиза: сучасні підходи і методи	3/90	екзамен
ООК 16	Практика:		
ООК 16.01	виробнича науково-дослідна практика в архіві	3/90	д. залік
ООК 16.02	виробнича педагогічна асистентська практика	3/90	д. залік
ООК 17	Кваліфікаційна робота	9/270	
ООК 18	Атестація	1,5/45	
2. ВИБІРКОВІ ОСВІТНІ КОМПОНЕНТИ			
Освітні компоненти за вибором здобувачів вищої освіти			
ВОК 01	Дисципліна 1	3/90	залік
ВОК 02	Дисципліна 2	4/120	залік
ВОК 03	Дисципліна 3	4/120	залік

ВОК 04	Дисципліна 4	4/120	залік
ВОК 05	Дисципліна 5	4/120	залік
ВОК 06	Дисципліна 6	4/120	залік
	ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ГОДИН І КРЕДИТІВ ЄКТС ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРА	90/2700	

2.2. Структурно-логічна схема освітньо-професійної програми

1 курс		2 курс
Формування загальних компетентностей		
Методика і академічна доброчесність наукових досліджень з історії та археології 3 кред.		
Педагогіка та психологія вищої школи 3 кред.		
	Грантовий менеджмент 3 кред.	
Іноземна мова. 2 кред.	Іноземна мова. 2 кред.	
	Історіографія всесвітньої історії 4 кред.	
Українська історіографія 4 кред.		
		Методика викладання історичних дисциплін в закладах вищої освіти 4 кред.
	Теорія та методологія історії 4,5 кред.	
Студювання історичних джерел 3 кред.		
Актуальні проблеми археологічних досліджень 3 кред.		
Історична пам'ять як наукова та суспільна сфера 3 кред.		
Український політичний проєкт XVII ст.: становлення інституту влади (європейський вимір) 3 кред.		
	Основні проблеми світового і українського джерелознавства та археографії 3 кред.	
		Цифрові інструменти і технології в історичних та археологічних дослідженнях 3 кред.
		Історична експертиза: сучасні підходи і методи 3 кред.
	Дисципліна 1 3 кред.	
	Дисципліна 2 4 кред.	
	Дисципліна 3 4 кред.	
	Дисципліна 4 4 кред.	
		Дисципліна 5 4 кред.

		Дисципліна 6 4 кред.
Практика		
	Виробнича науково-дослідна практика в архіві 3 кред.	
		Виробнича педагогічна асистентська практика 3 кред.
Кваліфікаційна робота. 9 кред.		
Атестація. 1,5 кред.		

3. Форма атестації здобувачів вищої освіти

Форма атестації здобувачів вищої освіти	<i>Атестація здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми здійснюється у формі публічного захисту кваліфікаційної роботи.</i>
Вимоги до кваліфікаційної роботи	<i>Кваліфікаційна робота має передбачати розв'язання складної задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері історії та/або археології. Кваліфікаційна робота повинна відповідати принципам академічної доброчесності, не повинна містити плагіату, фабрикації, фальсифікації. Кваліфікаційна робота оприлюднена на офіційному вебсайті університету в інституційному репозитарії.</i>
Вимоги до публічного захисту	<i>Атестація здійснюється відкрито як публічна презентація кваліфікаційної роботи, на якій можуть бути присутні представники інших закладів вищої освіти та/або роботодавці (стейкхолдери).</i>